MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
JOSEPH R. MICALLEF

Seduta tas-7 ta' Lulju, 2011

Citazzjoni Numru. 238/1997/1

Charles **GRECH** u Brian Galea

vs

Paul **AZZOPARDI**

Il-Qorti:

Rat l-Att taċ-Ċitazzjoni mressaq fit-3 ta' Frar, 1997, li bih u għar-raġunijiet hemm imsemmija, l-atturi talbu li din il-Qorti (a) issib li jistħoqqilhom jingħataw kumpens xieraq għas-serviġi li taw lill-imħarrek fit-22 ta' Settembru, 1996, meta refgħu minn qiegħ il-baħar, fil-post magħruf bħala l-Ponta tal-Waħx, fil-limiti tal-Mellieħa, l-opra tal-baħar bl-isem ta' "*Ray Jay*"[1] reġistrata PTF 4256[2], tal-istess

[1] *Recte: "Gay Ray"*

imħarrek u għas-servizzi l-oħrajn konnessi mal-istess salvataġġ; (b) tillikwida, jekk meħtieġ billi tqabbad perit, l-ammont xieraq li jirrappreżenta l-ħlas lilhom ta' kumpens mistħoqq għal dawk is-serviġi; u (ċ) tikkundanna lill-imħarrek biex iħallashom il-kumpens hekk likwidat, flimkien mal-imgħax minn dak inhar li fetħu l-istess kawża. Talbu wkoll l-ispejjeż;

Rat in-Nota tal-Eċċezzjonijiet imressqa mill-imħarrek fit-3 ta' Ġunju, 1998, li biha laqa' għall-azzjoni attriċi billi qal li t-talbiet attriċi m'humiex mistħoqqa billi mhux minnu li huma taw l-għajnuna li jallegaw li tawh, iżda ippruvaw jieħdu l-imsemmija opra taħt idejhom u jagħmluha tagħhom. Żied jgħid li l-atturi abbużivament tellgħu d-dgħajsa l-art u ħaduha għandhom u kien biss b'kumbinazzjoni li hu sar jaf x'kienu għamlu. Minħabba l-imġiba abbużiva tal-atturi, l-opra tal-baħar ġarrbet ħsarat kbar, u hu kien fetaħ kawża kontra tagħhom dwar dan. Qal li jkun xieraq li din il-kawża u l-oħra mibdija minnu jimxu flimkien;

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tal-4 ta' Novembru, 1998[3], li bih ħatret lill-Avukat Greta Aġius bħala Assistent Ġudizzjarju;

Rat ir-Rapport imressaq mill-imsemmija Assistent Ġudizzjarju fl-14 ta' Lulju, 1999[4], li bih tat tagħrif lill-Qorti dwar it-talbiet magħmlin lilha mill-istess Qorti;

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tal-1 ta' Novembru, 1999[5], li bih ħatret lill-Avukat Maria Dolores Gauċi bħala Assistenta Ġudizzjarja, biex tiġbor il-provi tal-partijiet;

Rat ix-xhieda mressqa mill-partijiet quddiem l-Assistent Ġudizzjarju;

Rat id-degriet mogħti fl-4 ta' April, 2005[6] li bih ħatret lil Joseph D'Amato bħala perit tekniku;

---

[2] *Recte*: PTF 426
[3] Paġ. 15 tal-proċess
[4] Paġġ. 18 – 22 tal-proċess
[5] Paġ. 25 tal-proċess
[6] Paġ. 139 tal-atti tal-kawża 1003/97JRM

Rat li l-msemmi Perit kien ressaq Rapport fit-28 ta' Settembru, 2005, iżda b'degriet tagħha tal-5 ta' Diċembru, 2006[7], fuq talba magħmula mill-atturi b'rikors tagħhom tal-5 ta' Ġunju, 2006, ordnat li l-imsemmi rapport jitneħħa mill-atti tal-kawża għaliex kellu nuqqasijiet mhux sanabbli;

Rat id-degriet tagħha tal-5 ta' Diċembru, 2006, li bih ħatret lill-Inġinier Paul Cardona bħala perit sostitut, liema ħatra nbidlet b'degriet ieħor tal-24 ta' Frar, 2009[8], li bih ħatret lil Inġinier Anthony Dalli bħala perit tekniku sostitut ghal dan;

Rat ir-Rapport imressaq mill-imsemmi perit tekniku sostitut fit-30 ta' Ġunju, 2009, minnu maħluf waqt is-smigħ tat-23 ta' Lulju, 2009[9];

Rat id-dikjarazzjoni magħmula mill-avukati tal-partijiet waqt is-smigħ tat-18 ta' Novembru, 2009, dwar il-kostatazzjonijiet tal-perit tekniku[10];

Semgħet it-trattazzjoni tal-avukati tal-partijiet;

Rat l-atti kollha tal-kawża, u kif ukoll dawk tal-kawża fl-ismijiet "*Paul Azzopardi et vs Charles Grech et*" (Ċitazz. Nru. 1003/97JRM) li kienet qiegħda tinstema' ma' din;

Rat id-degriet tagħha li bihom ħalliet il-kawża għas-sentenza;

Ikkunsidrat:

Illi din hija azzjoni għall-ħlas ta' kumpens minħabba salvataġġ ta' opra tal-baħar. L-atturi jgħidu li huma tellgħu kajjikk minn qiegħ il-baħar fejn kienu sabuh u ġibduh lejn bajja biex itellgħuh l-art. Il-kajjikk huwa ġid tal-imħarrek u jgħidu li jistħoqqilhom jitħallsu kumpens għas-servizz li tawh biex ġabuhulu lura lejn l-art;

7 Paġ. 175 tal-atti tal-kawża 1003/97JRM
8 Paġ,. 185 tal-atti tal-kawża 1003/97JRM
9 Paġġ. 168 sa 184
10 Paġ. 186 tal-proċess

Illi għal din l-azzjoni, l-imħarrek laqa' billi qal li ma kienx minnu li l-atturi salvawlu l-opra tal-baħar, iżda riedu joħduha għalihom u li kieku ma kienx għall-fatt li hu sar jaf b'kumbinazzjoni, kienu jibqgħu sejrin biha. Għalhekk jisħaq li l-atturi ma jistħoqqilhom l-ebda kumpens. Minbarra dan, jixlihom li b'għamilhom ikkawżaw ħsara lill-kajjikk u dwar dan fetħihom kawża għad-danni, li huwa talab li tinstema' flimkien ma' din. Din l-aħħar eċċezzjoni ntlaqgħet u ż-żewġ kawżi nstemgħu flimkien;

Illi l-Qorti tirrileva li minħabba li l-atti ta' din il-kawża mxew flimkien ma' l-atti ta' kawża oħra f'ismijiet maqluba[11], xi xhieda li tgħodd għal din il-kawża jinsabu fl-atti ta' dik il-kawża. F'dik il-kawża l-oħra, l-imħarrek u martu talbu li l-Qorti ssib lill-imħarrkin responsabbli għall-ħsarat li ġarrab il-kajjikk meta ġarrewh mill-post fejn sabuh mgħarraq u kaxkruh lejn band'oħra biex itellgħuh l-art;

Illi l-fatti li joħorġu mill-atti tal-kawża juru li l-imħarrek huwa s-sid tal-kajjikk tal-għamla *Perla 16* li kien iġib l-isem ta' "*Gay Ray*", li kien reġistrat mal-awtoritajiet kompetenti Maltin bħala PTF (MFC) 426. L-opra kienet inbniet f'Malta fl-1990 u hija magħmula mill-*glassfibre*. Il-kajjikk kien mgħammar b'kabina fuq quddiem u kellu makna tal-għamla *BMC 1.5* f'nofs il-qafas tagħha. Minbarra dan, kellha wkoll makna awżiljarja fis-sura ta' *out-board motor* tal-għamla *Suzuki DT 50* ta' saħħa ta' *50 h.p.*[12];

Illi l-imħarrek kien jinqeda bil-kajjikk biex joħroġ jistad u għad-divertiment, għalkemm ix-xogħol ewlieni tiegħu kien li jgħallem is-sewqan tal-karozzi. Il-kajjikk kien jitniżżel il-baħar fis-sajf u jitħalla rmiġġat fil-bajja tal-Ġnejna, limiti tal-Imġarr, Malta;

Illi f'xi żmien bejn il-15 u t-22 ta' Settembru, 1996, il-kajjik inħall miċ-ċima tal-irmiġġ. L-imħarrek għamel rapport fl-Għassa tal-Pulizija tal-Mosta dwar in-nuqqas tal-kajjikk fit-22 ta' Settembru, meta niżel il-Ġnejna biex joħroġ ibaħħar u ma sabx il-kajjikk tiegħu marbut mal-irmiġġ tas-soltu.

[11] Ċitazz. Nru. 1003/97JRM maqtugħa llum ukoll
[12] Dok "A", f'paġ. 6 tal-atti tal-kawża 1003/97JRM

Sar rapport ukoll lill-awtoritajiet portwali biex ifittxu l-opra tal-baħar. L-għada, Grezzju Vella, li jiġi missier l-għarusa tal-attur Galea sar jaf li kien hemm id-dgħajsa f'qiegħ il-baħar fl-inħawi tal-Mejjiesa, fil-limiti tal-Mellieħa u għarraf biha lill-istess atturi[13];

Illi l-atturi niżlu jarawha dak il-ħin u qatgħuha li jippruvaw itellgħuha. L-atturi rabtu "landa tal-gallun" magħha biex ikunu jafu fejn hi u biex ma tagħtix fil-għajn, sakemm isibu l-għajnuna biex itellgħu l-kajjikk fil-wiċċ u jiġbduh band'oħra. Matul il-lejl, l-attur Grech mar qagħad għassa qrib il-post fejn kien mgharraq il-kajjik, wara li kien tela' l-Għassa tar-Rabat u kellem lis-Surġent – Francis Camilleri – u staqsih jekk il-kajjikk li sab setax iżommu hu[14]. Huwa jgħid li s-surġent tkellem mal-ispettur fl-Għassa li serraħlu moħħu li ladarba l-opra kienet inġarret mill-kurrent u għerqet, min isibha jsir sidha;

Illi l-għada, l-atturi reġgħu ippruvaw itellgħu d-dghajsa minn qiegħ il-baħar. Biex għamlu hekk, talbu l-għajnuna ta' ħabib tagħhom, wieħed Charles Azzopardi, li mar magħhom fuq il-post b'*cabin cruiser* ta' qawwa biex itellgħu l-kajjikk mill-qiegħ. Magħhom ħadu bughaddas, wieħed Raymond Galea, li ġab miegħu tagħmir li jtella' l-opri tal-baħar f'wiċċ l-ilma ("*lifting bags*"). Wara xi taħbit, seħħilhom itellgħu l-kajjikk fil-wiċċ u rmonkawh lejn il-bajja ta' Għajn Tuffieħa;

Illi malli waslu f'dik il-bajja, ġibdu l-kajjikk kemm setgħu 'l ġewwa lejn ix-xtajta, iżda l-kajjikk f'waqt minnhom inkalja ġor-ramel. Għalkemm l-atturi kienu ħadu ħsieb iġibu tagħmir biex jiġbed il-kajikk lejn l-art u jgħabbuh fuq *trailer*, twaqqfu milli jkomplu jagħmlu dan mill-Pulizija li, sadattant, kienu niżlu sal-bajja fil-kumpannija tal-imħarrek. L-atturi twaqqfu mill-Pulizija milli jkomplu jtellgħu l-kajjikk sal-art minħabba li dak il-ħin kien ħin li jinżlu jgħumu n-nies u wkoll minħabba li nqalgħet kwestjoni bejn l-atturi u l-imħarrek li xlihom li ma messhomx messew il-kajjikk u li ma ridhomx joħduh taħt idejhom;

---

[13] Xhieda tiegħu 23.6.2003, f'paġ. 57 tal-proċess
[14] Xhieda tiegħu 6.6.2000, f'paġġ. 30 – 1 tal-proċess

Illi dak il-ħin, l-atturi talbu l-kumpens, u l-imħarrek qalilhom li ried jara l-affarijiet tiegħu;

Illi, sadattant, meta l-kajjikk ittella' l-art aktar tard dak inhar wara nofsinhar, deher li kien ġarrab ħsarat. L-imħarrek ġabru u ħadu d-dar u l-partijiet baqgħu ma waslux fi qbil dwar il-kumpens mitlub mill-atturi;

Illi l-kawża nfetħet fi Frar tal-1997;

Illi f'Marzu tal-1997[15], l-imħarrek ġab *surveyor* biex jistma l-ħsara li kien fih il-kajjikk u li sa dak iż-żmien kien qed iżommu fil-miftuħ quddiem id-dar tiegħu. Dan l-istħarriġ sar fid-dar tal-imħarrek fejn kien tqiegħed il-kajjikk;

Illi għal dak li jirrigwarda l-<u>konsiderazzjonijiet ta' natura legali</u> marbutin mal-każ tal-lum, il-Qorti trid tqis qabel kull ħaġa oħra l-aspetti marbuta mal-għamil tal-atturi. Huma jisħqu li l-imħarrek irid iħallashom kumpens talli salvawlu l-kajjikk u għat-taħbit li kellhom jgħaddu minnu biex tellgħuh minn qiegħ il-baħar u ġibduhulu lejn l-art. L-atturi jibnu l-azzjoni tagħhom fuq il-jedd ta' kumpens għal salvataġġ;

Illi s-salvataġġ ta' opra tal-baħar huwa dak is-servizz volontarju li bih persuna tħabrek biex tgħin jew tħares mill-periklu opra bħal dik, liema servizz ma jkunx imnissel minn xi rabta kuntrattwali maħluqa minn qabel ma jseħħ l-episodju jew minn xi dmir uffiċjali dovut lil sid l-opra, u lanqas ma jkun servizz maħsub biex il-persuna li tkun tatu tinħeles minn xi periklu għaliha nnifisha;

Illi fil-każ li l-Qorti għandha quddiemha llum hemm iċ-ċirkostanza partikolari li l-kajjikk tal-imħarrek instab wara li kien diġà' mgħarraq. F'każ bħal dan, il-liġi tgħid x'imissu jsir f'ċirkostanza bħal din. Kemm hu hekk, l-artikolu 332 tal-Att tal-1973 dwar il-Bastimenti Merkantili[16] jipprovdi li "*Meta xi persuna ssib jew tieħu l-pussess ta' xi fdal ta' bastiment nawfragat fil-limiti ta' Malta ... hi għandha: (a) jekk tkun is-sid tiegħu, tagħti avviż lir-receiver of wreck li tkun sabitu jew ħadet pussess tiegħu, u tiddeskrivi l-marki*

[15] Dok "A", f'paġġ. 5 – 7 tal-atti tal-kawża 1003/97JRM
[16] Kap 234

li bih ikun jista' jingħaraf; (b) jekk ma tkunx sidu, kemm jista' jkun malajr, tikkonsenjah lir-receiver of wreck; u jekk xi persuna tonqos, mingħajr raġuni xierqa, li tħares dan l-artikolu hi tista' teħel għal kull reat multa ta' mhux iżjed minn mitejn unit u għandha, b'żieda, titlef kull dritt għal salvataġġ". Bi "*fdal ta' bastiment nawfragat*" il-liġi tifhem ukoll "*fdal ta' bastiment mgħarraq li jkun f'qiegħ il-baħar*"[17];

Illi fil-każ tal-lum, l-atturi, li ngħataw tagħrif biex sabu l-kajjikk, ma kinux sidien tiegħu. Il-liġi kienet tistenna mingħandhom li din is-sejba jgħarrfu biha lil dik il-persuna uffiċjali. Fil-każ tal-lum dan ma sarx. Li kieku ma kienx għall-fatt partikolari li sejjer jissemma aktar 'il quddiem, l-atturi mhux biss setgħu qiegħdu lilhom infushom fir-riskju li jitressqu mixlija b'reat, iżda wkoll li jitilfu l-jedd li jippretendu ħlas tas-salvataġġ;

Illi l-għaref difensur tal-imħarrek, waqt it-trattazzjoni tiegħu tal-għeluq, issottometta li l-azzjoni tal-attriċi tfalli sewwasew għaliex il-kajjikk tal-patroċinat tiegħu kien mgħarraq meta nstab mill-atturi u b'hekk, qal, jonqos element meħtieġ biex isejjes l-istess azzjoni attriċi. Huwa ma semma bl-ebda mod id-dispożizzjonijiet tal-artikolu 332. Il-Qorti ma tistax tilqa' l-imsemmi argument, lanqas kieku kien mibni fuq nuqqas ta' ħarsien tal-imsemmi artikolu. Dan jingħad għaliex id-dritt li wieħed jitlob salvataġġ jeżisti wkoll fejn il-biċċa tal-baħar tkun għerqet[18]. Li kieku ma kienx hekk, ma kien jagħmel l-ebda sens li l-artikolu 332 jirreferi aktar għad-dritt ta' salvataġġ. Kemm hu hekk, huwa miżmum li jeżisti dritt ta' salvataġġ ukoll fejn bastiment ikun mgħarraq u jkun ta' ħsara jew periklu għan-navigazzjoni li tkun għaddejja mill-inħawi tan-nawfraġju jew fejn kinu hemm pretensjonijiet marbuta ma' xi polza ta' assikurazzjoni tal-bastiment mgħarraq. Fit-tieni lok, lanqas ma jidher li n-nuqqas tal-atturi li ma jikkonsenjawx il-kajjikk lir-*receiver of wreck* kien għal raġuni mhux xierqa. Dak il-ħin li l-atturi kienu qegħdin jiġbdu l-kajjikk fil-bajja ta' Għajn Tuffieħa sabu ma' wiċċhom lill-imħarrek u l-Pulizija li kienu qegħdin

[17] Art. 330 tal-Kap 234
[18] Art. 343(1) tal-Kap 234

jistennewhom fuq ix-xatt. Minn dak il-ħin, ma tħallewx aktar iżommu l-opra tal-baħar u l-imħarrek irrivendikaha mill-ewwel tant li l-Pulizija bil-kelma t-tajba ikkonvinċew lill-atturi biex iħalluha għad-dispożizzjoni tal-imħarrek. Kemm hu hekk, minn dak il-ħin 'il quddiem, il-kliem kien dwar x'kumpens kien jistħoqqilhom għall-battikata li kienu ħadu (għalxejn) biex itellgħu l-kajjikk minn qiegħ il-baħar u jiġbduh lejn ir-ramla ħalli jtellgħuh l-art;

Illi kif ingħad, l-azzjoni attriċi tinbena fuq id-dritt ta' salvataġġ u mhux fuq dak tas-sempliċi rmonk, liema għamil huwa mħares b'dispożizzjonijiet partikolari u meqjus bħala servizz differenti għas-salvataġġ għaliex jitqies bħala servizz ta' assistenza[19]. Minbarra dan, jingħarfu wkoll każijiet jew ċirkostanzi fejn, għalkemm it-tħabrik li jsir ma jkunx tassew salvataġġ fis-sens tekniku tal-kelma kif mifhuma, madankollu dak it-tħabrik jitqies bħala serviġi msejjes fuq il-kważi-kuntratt li jnissel il-jedd ta' kumpens fuq ir-regola ekwitattiva li *omnis labor optat proemium*[20];

Illi l-artikolu 343(1) tal-Kapitolu 234 tal-Liġijiet ta' Malta jgħid li "*Meta xi bastiment, Malti jew barrani, ikun innawfraga, inkalja jew f'periklu f'xi post fuq jew ħdejn ix-xtajtiet fil-ġurisdizzjoni territorjali ta' Malta u jingħataw servizzi minn xi persuna f'għajnuna lil dak il-bastiment jew fis-salvataġġ tal-merkanzija jew tal-apparat ta' dak il-bastiment jew xi parti minnhom, jew meta jingħataw xi servizzi minn xi persuna barra mir-receiver of wreck fis-salvataġġ ta' xi fdal ta' bastiment nawfragat, għandu jitħallas lil min jagħmel is-salvataġġ mis-sid tal-bastiment, tal-merkanzija, ta' l-apparat, jew tan-nawfraġju, ammont xieraq ta' salvataġġ skond l-ammont tal-proprjeta' salvata*". Il-liġi tgħid ukoll, iżda, li "*ma jkollu jitħallas ebda salvataġġ – (i) lil persuni li jkollhom dik ir-relazzjoni mal-bastiment li jingħata għajnuna jew li jiġi salvat hekk li jkun id-dmir tagħhom li jagħtu għajnuna barra milli skond id-dispożizzjonijiet ta' dan l-Att, ħlief meta s-servizzi mogħtija jkunu ta' xorta eċċezzjonali; jew (ii) lil persuni li jagħtu*

---

[19] P.A. GV **28.2.2001** fil-kawża fl-ismijiet ***Marine Services Ltd vs Captain Morgan Leisure Ltd et ("Charlotte Louise")*** (mhix appellata)

[20] P.A. PS **31.1.2003** fil-kawża fl-ismijiet ***Żaren Żerafa vs Tabib John Portelli*** (mhix appellata)

għajnuna minkejja l-projbizzjoni espressa u xierqa tal-bastiment li lilu tingħata l-għajnuna"[21];

Illi fost l-elementi ewlenin li jnisslu l-jedd għall-ħlas tas-salvataġġ, wieħed irid juri li (a) ngħata servizz leċitu lil suġġett tas-salvataġġ. Dan jista' jkun il-bastiment innifsu, ħajjet in-nies abbord dak il-bastiment, il-merkanzija li jkun qed iġorr, it-tagħmir tal-istess bastiment, in-nol mikxuf għar-riskju jew xi *bunkers* abbord. Minbarra dan, (b) is-servizz mogħti jrid ikun wieħed volontarju, li (ċ) l-bastiment jew is-suġġett tas-salvataġġ ikun jinsab f'periklu, u (d) li s-servizz mogħti jkun wieħed ta' salvataġġ tassew u mhux xi servizz ieħor ta' għajnuna. Fl-aħħarnett (e) jeħtieġ li s-servizz ikun b'xi mod irnexxa. Dan tal-aħħar huwa magħruf fil-qasam bħala l-prinċipju ta' "*No cure no pay*" tant li l-kejl tal-kumpens mistħoqq jintrabat mal-valur tal-ġid salvat;

Illi ma hemm l-ebda kwestjoni bejn il-partijiet li t-tħabrik tal-atturi sar fuq il-kajjikk tal-imħarrek li kien mgħarraq. Il-kajjikk huwa bastiment Malti u rreġistrat mal-awtoritajiet lokali. Mix-xhieda mogħtija u bl-ebda mod kontradetta[22] joħroġ ukoll li l-kajjikk kien mgħarraq wiċċu 'l fuq, jiġifieri mhux maqlub jew imġenneb, bil-kabina għadha f'postha u jistrieħ fuq qiegħ ta' baħar magħmul minn blat u ramel f'fond ta' madwar ħamsa u għoxrin metru (25m) ilma. Il-ħsieb tal-atturi kien sa mill-bidu dak li jtellgħu l-kajjikk fil-wiċċ tal-baħar. Ma hemm l-ebda dubju li l-ewwel element fuq imsemmi jirriżulta;

Illi lanqas ma hemm l-iċken dubju li l-atturi taw it-tħabrik tagħhom minn jeddhom. Mhux talli ħadd ma ġagħalhom jidħlu għall-biċċa xogħol, talli joħroġ ċar li hekk kif saru jafu bil-kajjikk mgħarraq, daħlet fihom ħarqa li ma jitilfuhx minn taħt għajnejhom u lanqas iħallu 'l ħadd joħodulhom minn taħt idejhom. Kemm setgħu, żammew it-tagħrif mistur ukoll minn dawk li lilhom talbu l-għajnuna[23] u saħansitra mill-Pulizija[24]. L-imħarrek jinqeda b'dawn iċ-ċirkostanzi biex isejjes waħda mil-linji tad-difiża tiegħu

[21] Art. 433(b) tal-Kap 234
[22] Xhieda ta' Raymond Galea 22.10.2004, f'paġ. 115 tal-proċess
[23] Xhieda ta' Charles Azzopardi 29.7.2004 f'paġ. 90 tal-proċess
[24] Xhieda ta' Francis Camilleri 26.9.2003, f'paġ. 66 tal-proċess

għall-azzjoni tal-atturi. Huwa jgħid li l-atturi kellhom f'moħħhom li jaħfnu l-kajjikk taħt idejhom u jżommuh għalihom, u mhux għaliex tassew riedu jagħmlu servizz ta' salvataġġ. Kemm hu hekk, għamel enfasi qawwija fuq il-fatt li meta sabu l-kajjik mgħarraq, ma fittxewx li jieħdu n-numru tar-reġistrazzjoni tad-dgħajsa biex isiru jafu ta' min hi. Apparti mill-kwestjoni dwar jekk l-imħarrek seħħlux tabilħaqq jipprova dak li allega, l-mottiv jew ir-raġuni għaliex wieħed jagħmel att ta' salvataġġ qajla tista' tkun kunsiderazzjoni siewja f'azzjoni bħal din, ladarba jkun jidher ċar li min jagħmel dak ix-xogħol ikollu f'moħħu li jitħallas ta' dak li jagħmel jew li jsir is-sid tal-ħaġa misjuba. Il-kwestjoni tas-serq, ħabi b'qerq jew xi għamil qarrieq ieħor jista' jkollha xi rilevanza f'każijiet partikolari dwar jekk ikunx mistħoqq kumpens jew tnaqqis[25], iżda dawn iridu jkunu ppuruvati kif imiss fis-sedi xierqa u ma jirriżultawx biss fuq sempliċi allegazzjoni ta' xi parti fil-kawża. Ma jirriżultax lill-Qorti li ntwera li kienu l-atturi, jew xiħadd minnhom, li serqu l-kajikk mill-irmiġġ tiegħu. Lanqas ma jidher li l-operazzjoni ta' salvataġġ għamluha bil-ħabi (għalkemm għall-bidu kienu diskreti ħafna biex ma jiżvelawx fejn kienu sabu l-kajjikk mgħarraq), tant li wettqu l-operazzjoni fid-dawl tax-xemx u quddiem għajnejn in-nies. Għalhekk, it-tieni element jirriżulta wkoll;

Illi dwar it-tielet element tal-periklu huwa miżmum li dan l-element ikun jeżisti bla ma jkun meħtieġ li l-periklu jkun wieħed assolut, għaliex huwa biżżejjed li jinħalaq stat ta' diffikulta' jew tħassib raġonevoli[26]. Min-naħa l-oħra, lanqas ma trid tkun biżgħa mistħajla jew li tkun remotament possibbli[27]. Hawn ukoll, l-għaref difensur tal-imħarrek ressaq is-sottomissjoni li dan l-element jinsab għal kollox nieqes fil-każ tal-lum għaliex il-kajjikk tal-patroċinat tiegħu ma kien qiegħed fl-ebda periklu aktar minħabba li kien mgħarraq. Il-Qorti lanqas tista' toqgħod fuq dan l-argument, għaliex il-periklu bħala element f'azzjoni ta' salvataġġ ma jirreferix biss biex jiskansa biċċa tal-baħar mill-għarqa iżda wkoll milli jġarrab ħsarat akbar

---

[25] Ara art. 345(4) tal-Kap 234

[26] Kumm. **10.5.1955** fil-kawża fl-ismijiet ***Grech et noe vs Urrutia noe et*** (Kollez. Vol: **XXXIX.iii.863**)

[27] App. Kumm. **11.12.1979** fil-kawża fl-ismijiet ***George Attard vs Dierek Kuhn*** (mhix pubblikata)

jew tgħarrieq wara li jkun għereq jew inkalja. Jirriżulta li dak inhar li l-atturi sabu l-kajjikk mgħarraq il-baħar kien qawwi forza erbgħa jew ħamsa[28]. Hekk kompla jiqliel tul iż-żmien kollu li damet għaddejja l-operazzjoni wara li l-kajjikk ittella' f'wiċċ il-baħar u twassal fil-bajja ta' Għajn Tuffieħa. Dan il-baħar qalil baqa' għaż-żmien kollu sal-waqt li l-kajjikk ittella' l-art. Din iċ-ċirkostanza meteoroloġika ma setgħetx ma titqiesx bħala waħda ta' periklu għal min kien qiegħed isalva l-kajjikk. Kien hemm ukoll riskju kontinwu li l-irfid li tqiegħed mal-kajjikk merfugħ jinqata' bi ħsara u periklu għall-atturi, l-bugħaddas imqabbad minnhom u l-istess *cabin cruiser* li kienet qiegħda tirmonkah lejn Għajn Tuffieħa f'baħar b'imbatt qawwi[29]. Dan it-tielet element għalhekk jirriżulta ippruvat kif imiss;

Illi mit-tifsira ta' dak li sar, joħroġ li s-servizz mogħti kien wieħed li jikkwalifika bħala servizz ta' salvataġġ. L-atturi u dawk minnhom imqabbdin, kellhom ħsieb wieħed u jiġifieri li jgħollu l-kajjikk fil-wiċċ u jwassluh lejn l-art. Ma setax jonqos li l-kajjikk ikollu diġa' ċerta ħsara, l-aktar minħabba l-fatt li kien ilu mgħarraq għal xi ħin (jekk mhux ukoll jiem) jitħabbat mal-qiegħ bil-qilla tal-baħar. Iżda l-proċess kollu kien maħsub li dak li seta' jkun salvat isalvawh u hekk jidher li sar. Minħabba li l-muturi tal-kajjikk lanqas kienu għadhom jaħdmu u kien hemm tiċrita fil-qafas tal-kejjikk, lanqas jista' jingħad li s-servizz mogħti kien wieħed ta' sempliċi rmonk, għaliex inżamm lejn wiċċ l-ilma bis-saħħa tal-*inflatable buoys* u nġibed bil-galbu sal-eqreb ramla fejn kien il-ħsieb li jittella' l-art. Fid-dawl ta' dawn il-konsiderazzjonijiet kollha, l-Qorti tasal għall-fehma li x-xogħol li sar mill-atturi (u dawk imqabbda minnhom) kien att ta' salvataġġ;

Illi jifdal il-ħames u l-aħħar element. L-għaref difensur tal-imħarrek jgħid li l-operazzjoni magħmula mill-atturi ma kienet tal-ebda fejda għaliex il-kajjikk twassal sar-ramla mkisser u kollu ħsara. Qal li kien ikun aħjar li kieku l-atturi ma messew xejn u ma ntrigawx. Mill-provi mressqa minn dawk li kienu raw il-kajjikk sa minn x'ħin kien għadu taħt il-

[28] Xhieda tal-imħarrek 2.2.2004, f'paġ. 76 tal-proċess
[29] Xhieda Charles Azzopardi 29.7.2004, f'paġġ. 92 – 3 tal-proċess

baħar sakemm twassal u nkalja fil-bajja ta' Għajn Tuffieħa, jidher li l-kajjikk ma kienx tqagħbar daqstant li ma kien sar l-ebda ġid fis-salvataġġ tiegħu. Huwa minnu li hemm xi nuqqas ta' qbil dwar kif kienet il-qagħda tal-kajjikk sakemm kien għadu mgħarraq u l-qagħda tiegħu sakemm twassal fir-ramla, iżda ma hemm l-ebda dubju li l-operazzjoni wasslet lill-kajjikk lura f'qagħda li tidher raġonevoli minkejja dak li kien għadda minnu. Il-Qorti tqis li l-imġiba nnifisha tal-imħarrek li, akkost ta' kollox, ried li l-kajjikk jieħdu minnufih turi li l-opra tal-baħar kienet għadha f'qagħda li kellha x'issalvalha. Mart l-imħarrek xehdet ukoll li kien hemm ħsara fil-kajjikk, iżda dan kien fil-ħin meta dan ittella' mill-baħar xi sigħat wara li kienet intemmet l-operazzjoni ta' salvataġġ[30], filwaqt li l-bugħaddas Galea ċaħad li seta' jkun li l-kajjikk laqat il-qiegħ hu u jinġibed lejn Għajn Tuffieħa wara li ttella' f'wiċċ il-baħar[31]. Fin-nuqqas ta' xi provi oħra kuntrarji, l-Qorti tasal għall-fehma li dan l-element jirriżulta wkoll;

Illi b'żieda ma' dawn il-konsiderazzjonijiet il-Qorti tqis li mill-provi jirriżulta li l-imħarrek ħallas lill-bugħaddas imqabbad mill-atturi għax-xogħol li huwa għamel biex il-kajjikk inqala' minn qiegħ il-baħar u ttella' f'wiċċ l-ilma[32]. Minbarra dan, jidher li l-imħarrek innifsu kien aċċetta li jagħti kumpens lill-atturi, u dan sa minn dak il-ħin li l-kajjikk kien iddaħħal f'Għajn Tuffieħa tant li x'ħin intalab "għamilt il-kont fuq fuq"[33] u li meta l-Pulizija qallu li jrid jagħti kumpens lill-atturi, inħasad u tbellah iżda ma merihx "minħabba li hu pulizija u għedtlu iva"[34]. L-imħarrek kien talab ukoll lil Charles Azzopardi jgħidlu x'kien nefaq meta uża l-*cabin cruiser* tiegħu biex ġibed il-kajjikk lejn Għajn Tuffieħa u saħansitra wegħdu li jħallsu[35];

Illi għall-Qorti dawn iċ-ċirkostanzi ta' mġiba u ta' fatt, miżjuda mar-riżultanzi ta' dritt, ifissru li tassew kien hemm servizz ta' salvataġġ mogħti mill-atturi u li dan is-servizz jistħoqqlu ħlas;

---

30 Xhieda ta' Margaret Azzopardi 10.3.2004, f'paġ. 82 tal-proċess
31 Xhieda tiegħu 22.10.2004, f'paġ. 124 tal-proċess
32 *Ibid.* u xhieda tal-imħarrek 2.2.2004, f'paġġ. 120 u 77 tal-proċess
33 Xhieda tiegħu 16.12.2003, f'paġġ. 71 – 2 tal-proċess
34 *Ibid.* f'paġ. 77 tal-proċess
35 Xhieda ta' Charles Azzopardi 29.7.2004, f'paġ. 99 tal-proċess

Illi għalhekk, il-Qorti sejra tilqa' l-ewwel talba attriċi billi ssib li tirriżulta ippruvata kif imiss;

Illi għal dak li jirrigwarda **l-likwidazzjoni tal-kumpens dovut lill-atturi**, il-liġi tgħid li fejn jibqa' ma jintlaħaqx qbil bejn il-partijiet interessati, dan irid ikun iffissat minn din il-Qorti[36]. Huwa stabilit li, minħabba li fil-figura tas-salvataġġ hemm element qawwi ta' serviġi, l-kumpens mistħoqq imur lil hinn mis-sempliċi ħlas tax-xogħol imwettaq[37]. Tali kumpens, meħudin b'qies iċ-ċirkostanzi kollha[38], ikun wieħed imfisser bħala "*large and liberal*"[39] fejn tassew jirriżultaw l-elementi kollha tal-jedd tas-salvataġġ. Minbarra dan, dak il-kumpens ikun dovut ukoll fejn ma jkunx intalab (sakemm ma kienx espressament projbit) u ż-żmien rilevanti biex wieħed iqis jekk jeżistix tali kważi-kuntratt huwa l-ħin li jinqala' l-għawġ lill-bastiment jew ikun għaddej minn dak l-għawġ[40] ;

Illi l-liġi nnifisha tagħti ħjiel mandatorju tal-kriterji li l-Qorti għandha tqis biex tasal għal-likwidazzjoni xierqa tal-kumpens mistħoqq. L-artikolu 345(2) tal-Kapitolu 234 tal-Liġijiet ta' Malta jgħid li "*Biex tistabilixxi l-ammont jew it-tqassim ta' salvataġġ, il-qorti għandha tikkunsidra – (a) kemm ikun inkiseb suċċess, u l-isforzi u l-merti ta' min għamel is-salvataġġ, (b) il-periklu li jkun għadda minnu l-bastiment salvat, u l-passiġġieri, l-ekwipaġġ u l-merkanzija tiegħu, (ċ) il-periklu li jkun għadda minnu min jagħmel is-salvataġġ u l-bastiment tas-salvataġġ, (d) il-ħin li jittieħed, l-ispejjeż li jsiru u t-telf li jiġġarrab, u r-riskji ta' responsabbilta' u riskji oħra li jittieħdu minn min jagħmel is-salvataġġ, kif ukoll il-valur tal-proprjeta' li tkun ġiet issugrata, u konsiderazzjoni xierqa għandha tittieħed ta' l-approprjazzjoni speċjali (jekk ikun hemm) tal-bastiment ta' min jagħmel is-salvataġġ għall-finijiet ta' salvataġġ, u (e) il-valur tal-proprjeta' salvata*";

---

[36] Art. 345(1) tal-Kap 234
[37] App. Ċiv. **5.10.1998** fil-kawża fl-ismijiet ***Azzopardi vs Cassar noe et*** (Kollez. Vol: **LXXXII.ii.528**)
[38] Ara Kumm **16.5.1876** fil-kawża fl-ismijiet ***Tabone et vs Cassar*** (Kollez. Vol: **VII.577**)
[39] Kumm. **9.10.1956** fil-kawża fl-ismijiet ***Rear Adm. Jocelyn Stuart Cambridge Salter et vs Edward George Arrigo et noe*** (mhix pubblikata)
[40] App. Krim **23.4.1952** fil-kawża fl-ismijiet ***Brook Hawkins vs Scott noe et*** (Kollez. Vol: **XXXVI.iv.645**)

Illi l-perit maħtur mill-Qorti ma tax l-istima tiegħu dwar kemm huwa l-kumpens mistħoqq minkejja li d-degriet tagħha tal-4 ta' April, 2005, kien speċifikatament ordna li l-ħatra tkun limitata għall-finijiet tat-tieni talba attriċi. Mill-provi li tressqu u wkoll mir-rapport tal-perit maħtur mill-Qorti u mis-*survey* magħmul mill-persuna mqabbda *ex parte* mill-imħarrek ftit ġimgħat wara li l-kajjikk ittella' l-art, joħroġ li l-valur tal-kajjikk fiż-żmien li għereq kien ta' ħdax-il elf sitt mija u ħamsin euro (€ 11,650). Il-ħsara li saritlu minħabba l-għarqa u sakemm ittella' l-art kienet tilħaq bejn sebat elef euro (€ 7,000) u tmint elef euro (€ 8,000)[41]. Dan ifisser li l-valur nett tal-kajjikk wara li ttella' l-art kien ta' madwar erbat elef u ħames mitt euro (€ 4,500);

Illi wara li l-Qorti qieset iċ-ċirkostanzi kollha marbuta mal-każ fid-dawl tad-dispożizzjonijiet rilevanti tal-liġi, fosthom it-tul tal-ħin li ħadet l-operazzjoni, ir-riskju li kienu miftuħin għalih l-atturi tul dik l-operazzjoni u l-fatt li, kieku ma kienx għaliex l-atturi twaqqfu milli jkomplu jaħdmu biex itellgħu l-kajjikk l-art hekk kif waslu Għajn Tuffieħa, l-operazzjoni kienet tħalli suċċess imqabbel mal-isforzi li saru biex isalvaw il-kajjikk, tasal għall-fehma li l-kumpens mistħoqq lill-atturi għas-salvataġġ huwa ta' elfejn euro (€ 2,000) biex jinqasam indaqs bejniethom;

Illi l-imħarrek irid iħallas dik is-somma lill-atturi;

Illi għalhekk kemm it-tieni u kif ukoll it-tielet talbiet attriċi sejrin jintlaqgħu u l-eċċezzjonijiet tal-imħarrek m'humiex sejrin jintlaqgħu;

Għal dawn ir-raġunijiet il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeċiedi l-kawża billi:

Tilqa' l-ewwel talba attriċi u ssib li l-atturi wettqu servizz ta' salvataġġ għall-ġid tal-imħarrek meta tellgħu l-kajjikk tiegħu "*Gay Ray*" (reġistrat PTF426) minn qiegħ il-baħar fl-inħawi tal-Majjiesa, limiti tal-Mellieħa u ġibduh lejn ir-ramla ta' Għajn Tuffieħa biex jittella' l-art f'Settembru tal-

[41] Paġ. 7 tal-atti tal-kawża 1003/97JRM

1996, għal liema xogħol jistħoqqilhom jingħataw kumpens mill-imħarrek sid l-istess kajjikk;

Tilqa' t-tieni talba attriċi u tillikwida l-kumpens dovut lill-atturi għas-serviġi li huma wettqu fis-somma ta' elfejn euro (€ 2,000) bejniethom;

Tilqa' t-tielet talba u tikkundanna lill-imħarrek iħallas lill-atturi s-somma ta' € 2,000 hekk likwidata, bl-imgħax legali fuq l-imsemmija somma b'seħħ mil-lum sal-jum tal-ħlas effettiv;

Bl-ispejjeż tal-kawża jitħallsu mill-imħarrek.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------